

Nr 21.

Ankom till Riksdagens kansli den 2 maj 1912 kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af proportionellt valsätt vid val af kommunalfullmäktige.

Närvarande: Herrar Bonde, Branting, Hagström, Clason, Bellinder, Hellberg, Ekman, von Geijer, Mannheimer, Kjellén, Wavrinsky, von Mentzer, Ericsson, Nilsson*, Nyström, Edén, Larsson i Västerås, Magnusson, Larsson i Säby och Fornander.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 56, har herr *Sterne*, med instämmande i motionens syfte af herrar *Edv. Uddenberg*, *A. J. Bårg* och *G. W. Källman*, hemställt, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggandet af förslag till sådana ändringar i kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet af den 21 mars 1862, att de landskommuner, inklusive köpingar och municipalsamhällen, som i enlighet med åberopade förordnings 27 § infört kommunalfullmäktige, skola välja kommunalfullmäktige med proportionella val i likhet med den för rikets städer gällande valmetoden.»

Till stöd för sitt förslag har motionären anfört följande:

»Då inom stadskommunerna den proportionella valmetoden kommit till användning vid val af fullmäktige, och denna valmetod synes vinna terräng äfven vid val af nämnder, utskott m. m., synes det vara en enkel konsekvens häraf, att denna valmetod utsträcker äfven till de landskommuners,

köpingars och municipalsamhällets val af kommunalfullmäktige, hvilka i enlighet med medgifvandet i gällande kommunalförfattning infört eller komma att införa fullmäktigeinstitutionen.

Visserligen kan det sägas, att frågan är föga aktuell, då endast ett fåtal af landskommunerna tagit denna sin rätt i anspråk. Tydligt kommer dock utvecklingen att gå mot ett allmännare införande af fullmäktigeinstitutionen. Vi äga nämligen här i landet nära 300 landskommuner, oberäknadt sådana köpingar och municipalsamhället, hvilka ej bilda egen kommun, hvares innevånareantal enligt den tillgängliga befolkningsstatistiken varierar mellan 3,000 och 22,000. Däraf visar sig, att nära 300 landskommuner i sitt innevånareantal öfverskrida den befolkningsgräns, där gällande kommunalförfattning för städerna stadgar, att fullmäktige skola införas.

Troligt är, att många af dessa större landskommuner skulle finna med sin fördel förenligt att införa kommunalfullmäktige, därest de ägde den för stadskommunerna gällande rätten att utse sina fullmäktige proportionellt. Ty ett af hindren, som anförts för fullmäktiges införande i landskommunerna, har stundom varit det, att majoritetsvalen utestängt minoriteten från allt inflytande, och under sådana förhållanden hafva de allmänna kommunalstämmorna föredragits, där åtminstone något inflytande tillkommit minoritetsgrupper. I något fall har också inträffat, att i kommun, där fullmäktige införts, man genom frivillig öfverenskommelse vid valet af kommunalfullmäktige fördelat platserna ungefär i proportionellt förhållande till de olika meningsskiftningarnas storlek. Detta visar äfven i sin mån behovet af den proportionella valmetodens införande för landskommunernas fullmäktigeval. Visserligen förryckas de proportionella valens förmåga att åter spegla de verkliga meningsskiftningarna i en fullmäktigerepresentation, sådana de hos medlemmarna i en kommun framträda af den kommunala — 40-gradiga — rösträttsskalan, men då liten rättvisa är bättre än ingen, torde fördelen af en sådan kommunal författningsändring ligga i öppen dag.

Skola emellertid kommunalfullmäktige väljas proportionellt, vore det en oformlighet, om ordförande och vice ordförande i kommunalnämnden jämte kommunalnämndens öfriga ledamöter skulle väljas med majoritetsval och sedan vara själfskrifna ledamöter i kommunalfullmäktige i enlighet med nu gällande kommunalförordning. Denna bestämmelse bör därför utgå och i samband med den proportionella valmetodens utsträckning till val af kommunalfullmäktige jämväl föreskrivas, att en kommuns *hela* fullmäktigekår, med undantag af stämmans ordförande och vice ordförande, utses genom

proportionellt valsätt och att kommunalfullmäktige äga att utse såväl kommunalnämndens ordförande och vice ordförande som öfriga ledamöter i kommunalnämnden.»

Under det att jämlikt gällande kommunallagstiftning handhafvandet af kommunens angelägenheter uti städer af en viss storlek alltid måste öfverlämnas åt särskildt utsedde stadsfullmäktige, gäller det däremot som regel, att å landsbygden beslutanderätten utöfvas direkt af de röstberättigade å kommunalstämma. Rättighet är dock äfven förbehållen landskommunerna att, där kommunalstämman så beslutar, åt särskildt utsedde ombud, så kallade kommunalfullmäktige, öfverlämna kommunens beslutanderätt uti densamma berörande frågor, likväl med undantag af vissa angifna ärenden, nämligen sådana, som beröra försäljning, pantförskrifning eller utbyte af till kommunen donerad fast egendom, påläggande af afgifter, som erfordra uttaxering för längre tid än fem år, upptagande af lån, ställt på längre afbetalningstid än två år, samt justering af vissa längder liksom naturligtvis val af samtliga de personer, som skola hafva säte och stämma i kommunalfullmäktige. Före år 1910 erfordrades för fattande af beslut om införande af kommunalfullmäktige, att kommunalstämman med mer än hälften af kommunens hela röstetal efter röstvärdet förenade sig därom, men numera är denna fråga upptagen bland dem, för hvilkas afgörande erfordras majoritet, uppgående till $\frac{2}{3}$ af de uti omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet. Kommunalfullmäktige skola bestå dels af själfskrifna ledamöter, nämligen de å kommunalstämma valda ledamöterna uti kommunalnämnden samt af kommunalstämman likaledes utsedde ordföranden och vice ordföranden i kommunalstämman, dels ock af ett antal å kommunalstämma likaledes valde fullmäktige till så stort antal, att hela antalet fullmäktige kommer att uppgå till fyra gånger så många som de valde medlemmarne af kommunalnämnden.

*Utskottets
yttrande.*

Då kommunalfullmäktige uti landskommunerna, trots de ofvan angifna inskränkningarna uti deras befogenhet i hufvudsak hafva alldeles samma uppgift som städernas stadsfullmäktige, kan utskottet ej finna annat, än att det af motionärerna framställda förslaget måste anses beaktansvärdt.

Redan vid framläggandet af 1907 års rösträttsproposition fäste föredragande departementschefen uppmärksamheten därpå, att, då proportionellt valsätt skulle komma att införas vid val af stadsfullmäktige, det med fog kunde sättas i fråga att jämväl anordna valen till kommunalfullmäktige efter proportionell metod, och att härför talade dessa fullmäktiges

egenskap att vara kommunens i många frågor beslutande representation. »Att jag emellertid för närvarande», yttrade departementschefen, »ej velat föreslå någon ändring i gällande bestämmelser angående dessa val, har sin grund väsentligen i två omständigheter: den ena, att institutionen hittills kommit till användning i jämförelsevis få fall — — — —; den andra, att enligt gällande bestämmelser en fjärdedel af kommunalfullmäktige utgöres af kommunalnämndens valda ledamöter, samt att ordföranden och vice ordföranden i kommunalstämman jämväl äro fullmäktige. Då någon anledning till ändring i sistnämnda förhållande icke föreligger, synes en förändrad ordning för valet af öfriga fullmäktige knappast lämplig.»

Såsom af detta yttrande framgår, anförde departementschefen i främsta rummet såsom skäl för uppskof med denna frågas afgörande, att kommunalfullmäktige endast uti ett fåtal kommuner kommit till användande. Detta skäl har dock ej längre samma betydelse, ty sedan den tiden har ytterligare ett antal kommuner funnit med sin fördel förenligt att införa denna institution, och säkerligen skulle ännu flera hafva följt exemplet, om de blott kunnat vara förvissade om att inom dessa fullmäktige få de olika partiriktningarna företrädda i förhållande till deras storlek och betydelse. Den andra invändningen, som departementschefen hade att anföra, var, att ett proportionellt valsätt ej skulle kunna tillämpas vid utseende af samtliga fullmäktige, eftersom dels ordföranden och vice ordföranden i kommunalstämman, dels ock de af kommunalstämman genom majoritetsval utsedde ledamöterna af kommunalnämnden äro själfskrifna. Denna olägenhet torde dock utan svårighet kunna undanröjas genom upphäfvande af bestämmelsen om själfskrifna ledamöter. Antagligt är emellertid, att till följd af deras ställning inom kommunen ordföranden och vice ordföranden i kommunalstämman jämväl komma att utses till kommunalfullmäktige, och synes det utskottet böra blifva föremål för en särskild utredning, huruvida kommunalnämndens medlemmar efter själfskrifvenhetens upphörande böra som hittills utses af kommunalstämman eller detta öfverlämnas åt kommunalfullmäktige.

På grund af hvad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att Riksdagen måtte, i anledning af den förvarande motionen, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning och framlägga förslag till sådana ändringar i förord-

ningen om kommunalstyrelse på landet, att valen till kommunalfullmäktige anordnas efter proportionell valmetod.

Stockholm den 2 maj 1912.

På utskottets vägnar:

CARL CARLSON BONDE.

Reservation

af herrar *Clason* och *von Geijer* mot vissa delar af motiveringen.
